

ЗАТВЕРДЖЕНО
Голова Приймальної комісії
НУ «Запорізька політехніка»
проф. Віктор ГРЕШТА
«24» червня 2024р.

ПРОГРАМА
вступного іспиту зі спеціальності
051 ЕКОНОМІКА
для вступників освітньо-наукового ступеня доктор філософії (PhD)

Програму вступного випробування до аспірантури зі спеціальності 051 «Економіка» розроблено в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з даної спеціальності та призначено особам, які здобули вищу освіту за ступенем магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста),

Вступний іспит до аспірантури зі спеціальності 051 «Економіка» є комплексним випробуванням, що дозволяє перевірити володіння вступниками загальними та спеціальними компетенціями із зазначеної спеціальності.

Вступники до аспірантури при складанні вступного іспиту зі спеціальності мають продемонструвати знання термінології, основних теорій і концепцій, розуміння сучасних теоретичних та практичних проблем у сфері економіки, проявити уміння аналізувати тенденції розвитку соціально-економічних систем на різних рівнях.

Оцінювання результатів проходження випробування здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання.

ПРОВЕДЕННЯ ІСПИТУ

Вступний іспит зі спеціальності 051 «Економіка» для вступників освітньо-наукового ступеня доктор філософії (PhD) проводиться у вигляді тесту. Вступний іспит проводиться очно, в приміщеннях університету. У виняткових випадках, іспит може проводитися у дистанційному форматі, з використанням інформаційного сервісу Системи дистанційного навчання НУ «Запорізька політехніка» (для вступників, які зареєстровані та знаходяться на тимчасово-окупованій території – за зверненням вступника). При використанні дистанційного формату проведення іспиту, обов'язковою є процедура ідентифікації вступника та відеофіксації іспиту.

Використання вступником будь-яких додаткових матеріалів, довідників, електронних пристроїв та ресурсів, допомоги сторонніх осіб під час складання іспиту не допускається.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою, або ухвалюється рішення про негативну оцінку вступника «незадовільно».

Кожний варіант тестів містить 40 питань, вірна відповідь на кожне з яких оцінюється в 2,5 бали.

Тест може проводитись як з використанням паперових носіїв, так і з

використанням комп'ютера в Системі дистанційного навчання НУ «Запорізька політехніка». Якщо робота виконується на паперовому носії, питання, в яких зазначено більше однієї відповіді, оцінюються в 0 балів (окрім випадків, коли одна з відмічених відповідей на запитання акуратно закреслена вступником, а інша зазначена акуратно та чітко).

Усі попередні кроки та міркування, що приводять до відповіді на питання, можуть виконуватися вступником на чернетці, та не беруться до уваги при оцінюванні роботи.

ПЕРЕЛІК І ЗМІСТ ТЕМ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ІСПИТ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

При підготовці завдань вступного іспиту зі спеціальності комісія виділила такі основні розділи з переліком тем:

Розділ 1. Мікроекономіка

Основи економіки. Ефективність використання ресурсів:

Предмет і функції економічної науки. Рівні економічного аналізу.

Проблема обмеженості ресурсів і необхідності вибору. Межа виробничих можливостей (крива трансформації). Альтернативна вартість. Економічна ефективність.

Загальнонаукові методи економічного аналізу. Граничний аналіз. Економічні показники. Номінальні і реальні змінні. Поняття нормативної і позитивної економіки.

Попит, пропозиція та ринковий механізм:

Попит і закон попиту. Аналіз змін попиту та величини попиту. Нецінові визначники попиту. Суть та види еластичності попиту. Цінова еластичність попиту і загальний виторг виробника

Пропозиція і закон пропозиції. Аналіз змін пропозиції та величини пропозиції. Нецінові визначники пропозиції. Цінова еластичність пропозиції.

Ринкова рівновага. Визначення рівноважної ціни та рівноважної кількості товару. Надлишок виробника і надлишок споживача. Вплив змін попиту й пропозиції на рівноважну ціну та рівноважну кількість товару на ринку.

Теорії поведінки споживача:

Корисність в економічній науці і проблема її виміру. Функція корисності. Сукупна і гранична корисність. Закон спадної граничної корисності блага.

Сутність раціонального вибору споживача. Поняття «рівноваги споживача». Правило рівноваги споживача за умови споживання набору благ.

Криві байдужості (індиферентності) та їх властивості. Коефіцієнт граничної норми заміни (заміщення) благ. Карта кривих байдужості.

Бюджетне обмеження та можливості споживача. Рівновага споживача з позицій порядкового (ординалістського) підходу. Реакція споживача на зміну цін товарів і доходу споживача. Модель (крива) «дохід - споживання». Модель (крива) «ціна - споживання».

Теорія виробництва і витрат:

Параметри функціонування підприємства як мікроекономічної моделі. Суть виробництва. Технологія виробництва. Поняття і параметри виробничої функції. Виробнича функція з одним змінним фактором. Закон спадної

граничної продуктивності змінного фактора виробництва. Сукупний, середній та граничний продукт, їх взаємозв'язки. Стадії виробництва.

Економічний і бухгалтерський підходи до визначення витрат виробництва Явні і неявні витрати виробництва.

Постійні, змінні, сукупні витрати виробництва. Середні і граничні витрати виробництва у короткостроковому і довгостроковому періодах. Постійний, зростаючий та спадний ефекти масштабу виробництва.

Ринкові структури. Досконала конкуренція, монополія, монополістична конкуренція, олігополія:

Сутність ринкової структури. Види ринкових структур.

• Суть, ознаки та умови функціонування ринку досконалої конкуренції. Ефективність ринку досконалої конкуренції. Умови рівноваги фірми-досконалого конкурента у довгостроковому і короткостроковому періодах.

Характерні ознаки ринкової структури чистої монополії. Види монополій. Порівняльна оцінка конкурентного та монопольного ринків. Суспільні втрати від діяльності монополіста. Умови рівноваги монополіста у довгостроковому і короткостроковому періодах.

Характерні ознаки ринкової структури монополістичної конкуренції. Нецінова конкуренція в умовах монополістичної конкуренції. Умови рівноваги виробника у довгостроковому і короткостроковому періодах. Ефективність монополістичної конкуренції. Особливості організації олігопольного ринку. Види олігополій. Економічні наслідки олігополії.

Розділ 2. Макроекономіка

Макроекономічні показники в системі національних рахунків:

Основні показники системи національних рахунків та методи їх визначення: Валовий внутрішній продукт (ВВП), Валовий національний продукт (ВНП), Чистий внутрішній продукт (ЧВП), Національний дохід (НД). Три методи обчислення ВВП.

Індекси цін та їх види Індекс споживчих цін (ІСЦ). Номінальний та реальний ВВП. Дефлятор ВВП Зведення номінального до реального ВВП. Інфлювання і дефлювання.

Кейнсіанські функції споживання і заощадження. Гранична схильність до споживання та до заощадження Середня схильність до споживання і до заощадження. Чинники споживання та заощадження.

Суть та види інвестицій (валові і чисті; реальні і фінансові; короткострокові та довгострокові; прямі і портфельні; венчурні і безризикові). Автономні і похідні (індуковані) інвестиції. Мультиплікатор інвестицій.

Сукупні видатки. Рівноважний рівень ВВП. Кейнсіанський хрест. Мультиплікатор видатків. Мультиплікатор податків. Інфляційний і рецесійний розриви.

Сукупний попит і сукупна пропозиція:

Сукупний попит: суть та структура. Цінові та нецінові чинники впливу на сукупний попит. Крива сукупного попиту та її переміщення.

Сукупна пропозиція: суть та чинники впливу. Крива сукупної пропозиції та її переміщення. Сукупна пропозиція в короткостроковому та довгостроковому періодах.

Рівновага сукупного попиту та сукупної пропозиції в короткостроковому та довгостроковому періодах.

Макроекономічна нестабільність:

Діловий цикл та його фази (спад, дно, піднесення, вершина). Причини економічних коливань. Малі, середні та довгі цикли.

Інфляція: суть, причини виникнення, види та соціально-економічні наслідки. Рівень та темп інфляції.

Антиінфляційна політика: суть та види (активна, пасивна).

* Безробіття та його види (структурне, фрикційне, циклічне). Природна норма безробіття. Рівень безробіття.

Грошовий ринок та банківська система. Монетарна політика держави:

Грошовий ринок та його агрегати.

Попит на гроші. Пропозиція грошей Простий депозитний мультиплікатор. Рівновага на грошовому ринку.

Монетарна політика: суть, цілі та види (політика «дорогих» і «дешевих» грошей).

Фіскальна політика: суть, види (дискреційна та недискреційна). Крива Лаффера.

Економічне зростання: суть та типи (екстенсивний та інтенсивний). Фактори економічного зростання.

Людські ресурси та людський розвиток.

* Сталий людський розвиток. Складові індексу людського розвитку.

Соціальна економіка та політика

Об'єкти та суб'єкти соціальної політики. Види та інструменти соціальної політики.

Державні соціальні стандарти (прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, мінімальна пенсія).

Розділ 3. Економіка підприємства

Основи функціонування підприємства:

Підприємство як суб'єкт господарювання: сутність та напрями діяльності (маркетингова, управлінська, фінансово-економічна, виробнича, обліково-контрольна, інноваційна).

Види підприємств (за метою і характером діяльності: комерційні та некомерційні, за формою власності: приватні, колективні, комунальні, державні, змішані; за національною належністю капіталу: національні, з іноземними інвестиціями, іноземні, змішані, за масштабами діяльності: великі, середні та малі) та їх об'єднань (асоціація, кооперація, консорціум, концерн, картель, трест, промислово-фінансові групи, холдинги).

Середовище господарювання підприємства: внутрішнє (мікросередовище), проміжне (мезосередовище) та зовнішнє (макросередовище).

Структура та управління підприємством:

Функції (планування, організація, мотивація, контроль) та методи управління підприємством (організаційні, економічні та соціально-психологічні).

Типи організаційних структур управління підприємствами (лінійна, функціональна, лінійно-функціональна, матрична та дивізійна).

Поняття виробничої структури та соціальної інфраструктури підприємства.

Техніко-технологічна база підприємства та суспільні форми організації виробництва (концентрація, спеціалізація, кооперування, комбінування, конверсія і диверсифікація).

Планування діяльності підприємства:

Планування: сутність та різновиди планів підприємства. Стратегічне, тактичне і оперативне планування: сутність та часові межі.

Бізнес-план: визначення та його розділи (резюме; опис продукції (послуг); маркетинг-план, виробничий план, організаційний план; фінансовий план; оцінка ризиків).

Поняття економіко-математичної моделі та моделювання. Класифікація моделей. Поняття адекватності моделі. Модель «чорної скриньки». Основні етапи побудови економіко-математичної моделі.

Поняття статистичної залежності між змінними. Суть кореляційного зв'язку. Критерії оцінювання статистичної значущості лінійного зв'язку.

Ресурсне забезпечення діяльності підприємства:

* Основний капітал (необоротні матеріальні активи): сутність, видова структура, знос, амортизація, фондівдача, фондомісткість та фондоозброєність.

Оборотний капітал (оборотні активи): сутність, видова структура, коефіцієнт оборотності та тривалість одного обороту.

Нематеріальні ресурси та нематеріальні активи: сутність, види та амортизація.

Інновації: сутність, різновиди та інноваційний процес.

Витрати та результати діяльності підприємства:

Собівартість продукції та кошторис витрат (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати).

Ціна на продукцію (послуги): сутність та функції (обліково-вимірвальна, розподільча та стимулююча). Різновиди цін (договірні, вільні, регульовані; роздрібні та оптові).

Дохід та прибуток підприємства (валовий та чистий).

Ефект та ефективність діяльності підприємства: сутність та відмінності.

Персонал підприємства. Економіка праці:

Персонал підприємства, категорії персоналу. Мотивація персоналу: сутність та методи (економічні і неекономічні).

Сутність заробітної плати як соціально-економічної категорії. Номінальна і реальна заробітна плата. Форми оплати праці.

Соціально-трудова відносина на підприємстві: сутність поняття. Суб'єкти соціально-трудова відносин, держава, роботодавці та наймані працівники.

Розділ 4. Міжнародна економіка

Міжнародна економічна система:

Міжнародна економічна система: сутність та її елементи. Міжнародний поділ праці. Міжнародні економічні відносини, суб'єкти, об'єкти та структурні рівні (підприємства, міждержавний, регіональний, світовий) міжнародних економічних відносин.

Форми міжнародних економічних відносин. Міжнародна торгівля товарами, міжнародна торгівля послугами, міжнародний рух капіталу, міжнародна міграція робочої сили, міжнародне науково-технічне співробітництво, міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини, міжнародна економічна інтеграція.

2. Міжнародна торгівля товарами та послугами:

Теорії міжнародної торгівлі (докласичні теорії міжнародної торгівлі, класичні, неокласичні та альтернативні). Форми, методи та показники міжнародної торгівлі товарами.

Поняття та форми міжнародної торгівлі: традиційна (експорт та імпорт), компенсаційна (зустрічні закупівлі, бартерна торгівля, зворотні закупівлі, промислові компенсаційні угоди), торгівля за кооперацією; торгівля в режимі найбільшого сприяння, преференційна, дискримінаційна.

Методи міжнародної торгівлі товарами. Міжнародна торгівля на підставі прямих зв'язків між контрагентами та через організовані товарні ринки (біржі, аукціони). Показники міжнародної торгівлі.

Зовнішньоторговельний контракт, види, структура, функції. Міжнародні торговельні терміни (ІНКОТЕРМС-2020).

Регулювання міжнародної торгівлі товарами та послугами: тарифні та нетарифні інструменти торговельної політики. Класифікація ЮНКТАД нетарифних інструментів. Макроекономічні ефекти застосування тарифних і нетарифних методів для малої та великої економіки.

Види послуг у міжнародній торгівлі за класифікацією СОТ (ГАТС).

Міжнародний рух капіталу:

- Форми і чинники міжнародного руху капіталу.

Прямі іноземні інвестиції: сутність та форми. Портфельні інвестиції: сутність та інструменти міжнародного портфельного інвестування. Види інвестиційних операцій з цінними паперами (інструменти участі в капіталі, боргові цінні папери).

Міжнародний інвестиційний ринок: сутність, специфіка, структура. Міжнародний ринок акцій. Міжнародний ринок облігацій. Ринок похідних інструментів (форвардні та ф'ючерсні контракти, опціони та свопи).

Інвестиційна привабливість та система показників, що її характеризують. Інвестиційний клімат країни: поняття та головні складові. Інвестиційна привабливість та інвестиційний клімат України.

Форми та методи міжнародно-правового регулювання інвестиційної діяльності: захист інвестицій, державні гарантії, адміністративна і дипломатична підтримка, страхування інвестицій, уникнення подвійного оподаткування. Інституційне регулювання інвестиційної діяльності: ЮНКТАД, двосторонні, багатосторонні угоди, угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи (ТРІМС), угода про захист іноземних інвестицій.

Міжнародна трудова міграція. Світовий ринок праці:

• Поняття міжнародної міграції робочої сили. Зовнішня і внутрішня міграція робочої сили; міжнародна міграція робочої сили: еміграція, імміграція, реїміграція.

Основні причини, напрямки та закономірності міжнародної міграції робочої сили. Міжнародні центри тяжіння робочої сили. Країни походження трудової міграції. Соціально-економічні наслідки міжнародної міграції робочої сили: країни-реципієнти, країни-донори.

Світовий ринок праці: сутність та специфіка, функції та сегменти. Географічна та галузева структура світового ринку праці. Поняття та форми неформальної зайнятості у світовому ринку праці. Регулювання міжнародної міграції праці: рівні (національні, міжнародний), методи (економічні, адміністративні, інституційні). Міжнародна організація праці в глобальній системі регулювання трудової міграції.

• Україна в міжнародних міграційних процесах: наслідки, переваги та загрози. Головні чинники еміграції та країни-реципієнти робочої сили з України.

Міжнародна економічна інтеграція:

Типи міжнародної економічної інтеграції: преференційна зона торгівлі, зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, повна економічна інтеграція. Зона вільної торгівлі України з ЄС як поглиблена та всеохоплююча. Організаційні форми співробітництва Україна-НАТО в економічній сфері.

Економічні ефекти міжнародної економічної інтеграції. Статичні (створення торгівлі, відхилення торгівлі) та динамічні ефекти (вигоди від спеціалізації, ефекту масштабу; зростання добробуту; поліпшення платіжного та торговельного балансів; розвиток структури торгівлі; залучення інвестицій тощо).

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.Ю. Макроекономіка: підручник. Київ: Знання, 2004. 732 с.
2. Базилінська О.Я. Макроекономіка. підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 467 с.
3. Базилінська О.Я., Мініна О.В. Мікроекономіка: навч. посібник для студ.: за ред. О.Я. Базилінської. 2-ге вид., перероб. та доп. К. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 349 с.
4. Бойчик І. М. Економіка підприємства: підручник. Київ : Кондор-Видавництво, 2016. 378 с.
5. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: навч. посіб. 2-ге видання. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 488 с.
- 6. Горбач Л.М., Плотніков О.В. Міжнародні економічні відносини: підручник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2017. 432 с.
7. Економіка підприємства: навч. посіб. за заг. ред. Л. С. Шевченко. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. 208 с.
8. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях: підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 228 с.

9. Косік А.Ф. Гронтковська Г.Е. Мікроекономіка: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2008. 436 с.
10. Кузьмин В. М. Економіка підприємства та управлінська економіка : практикум. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. 51 с.
11. Лісовицький В.М. Мікроекономіка: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів. 3-тє вид., доп. перероб. Київ : Кондор, 2007. 163 с.
12. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М., Столярчук Я. М. Міжнародна економіка: підручник. Київ : КНЕУ, 2014. 762 с.
13. Міжнародна економіка: підручник. / Білоцерківець В. В. та ін.; за ред. А. О. Задоя, В. М. Тарасевича. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 416 с.
14. Міжнародні економічні відносини : підручник. / А.А. Мазаракі та ін. ; за заг. ред. А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 612 с.
15. Мікроекономіка: підручник. / Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Ігнатюк А.І., Слухай С.В. Друге видання: за ред. В. Базилевича. К.:Знання, 2008. 679 с.
16. Солонінко К.С. Макроекономіка: посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 386 с.
17. Термінологічний українсько-англійський словник-довідник економіста міжнародника: навчальний посібник. / Е.В. Прушківська та ін. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. 376 с.
18. Шваб Л. І. Економіка підприємства: підручник. Київ : Каравела, 2015. 416 с.
19. Яркіна Н. М. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2019. 596 с.

Затверджено на засіданні
фахової атестаційної комісії
з проведення вступного іспиту
зі спеціальності 051 Економіка,
для вступників ОНС доктор
філософії

«24» серпня 2024р.

Голова комісії

Андрій СОКОЛОВ